

Başarı Nedir? Ne değildir?

Sadece kişiden kişiye değil, kültürden kültüre, çağdan çağa değişen bir tanımı var başarının. 50 yıl öncesinin başarılı öğrencisiyle, günümüzün başarılı öğrencisi arasında farklar olduğu gibi 50 yıl öncesinin “başarılı evliliği” ile bugünün “başarılı ilişkisi” arasında da farklar var. Bu nedenle de başarıyı tanımlamak, yakalamaktan ve sürdürmekten daha zor.

Mutluluk, daha iyi koşullar, daha çok para, ün-şan-şöhret, bunların hepsi “neden başarılı olmalıyım ki?” sorusuna verilecek yanıtlar olabilir. Ama gerçekten başarılı olmuş insanlara baktığımızda onlar için başarının hem bir amaç hem de bir yolculuk olduğunu görürüz. Yolculuktan zevk alanlar, sürece odaklananlar günün sonunda bir şekilde “başarı”ya ulaşanlar olurlar.

Tüm insanların ulaştıkları hedefler kadar ulaşamadıkları hedefleri, dolayısıyla başarısızlıkları da var. Bazıları için hala zaman varken, bazıları içinse çok geç. Devam ettirilmesi gereken işler, gidilemeyen bale kursları, gidil(e)memiş okullar, çalınmış ama bir yere varmamış piyona parçaları... Çocuklarımız bizim genetik mirasımızı taşısa da hedeflerimizi, hayallerimizi, hırslarımızı, “başarı” tanımımızı da taşıyorlar mı? Bugün onlar için istediklerimiz, yapmaları için kimi zaman dolaylı, kimi zaman da zorunlu olarak onları teşvik ettiğimiz işler/hedefler gerçekte kimin hedefleri? Bu kimin başarı öyküsü olacak? Belki de hepsinden önce buna karar vermeliyiz.

Eğer bu kararı doğru verdiksek ve yine de işler çocuğumuzun istediği gibi gitmiyorsa o zaman belki “başarı”yı etkileyen faktörler üzerinde düşünmekte ve araştırmakta fayda olabilir.

Başarıyı Etkileyen Faktörler Nelerdir?

Aile beklentileri: Çocukların başarıya motivasyonu ile aile beklentileri arasında bir ilişki olduğu bilinmektedir. Düşük motivasyonun sebeplerinden birisi ailenin başarı için koyduğu kriterdir. Beklentiler çok yüksek olursa “yetersizlik” duygusu, çok düşük olursa da “değersizlik” duygusu gelişir. Aynı zamanda kimi durumlarda başarısızlığın kaçınılmaz ve gerekli olduğu, tekrar kalkıp mücadele etmenin önemi de aile içindeki tutumlarla öğretilir.

Duygusal Faktörler: Çocukların başarısını etkileyen önemli faktörlerden biri de duygusal olgunlaşma düzeyleridir. Duygusal açıdan akranları kadar olgun olmayan ilkökul çocukları eleştirir ya da övgü ile karşılaştığında nasıl başa çıkacağını bilemeyebilir. Dolayısıyla da benlik algıları olumsuz şekillenebilir. Ergenlik dönemindeki çocuklar ise gelecek planları konusunda

kararsızlıklar yaşarlar. Mesleki hedeflerinin azlığından dolayı çalışma motivasyonları etkilenir; bu da okul başarısızlıklarına yol açmaya başlayabilir.

Kimlik Arayışı: Ergenlik dönemi çocuğun kimlik arayışının ve çatışmaların en yoğun şekilde yaşandığı dönemdir. Bu dönemde ilgileri çeşitlenir, farklılaşır. Denemeler ve yanılmalar yoluyla kendini bulmaya uğraşır. Kendini ne kadar iyi tanırsa içinde bulunduğu çatışmaları da o derece kolay atlatır. Kimliği sağlıklı bir şekilde gelişir. Başarıyı yakalamakta zorlanan bireylerin kendi ilgi ve becerilerini doğru bir şekilde değerlendirmekte zorlandığı, bu nedenle de hedeflerini belirleyemedikleri, başarıyı yakalayamadıkları gözlenmektedir.

Zihinsel Faktörler: Başarıyı ölçmenin arasında zeka ölçümü zayıf bir belirleyici olarak kalmaktadır. Yapılan araştırmalar zihinsel yetenek düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha serbest, az denetimli bir ortamda; zihinsel yetenek düzeyi düşük olanların ise daha kontrollü bir ortamda başarılı olduklarını ortaya koymaktadır.

Kaygı: Yapılan araştırmalar orta şiddette kaygının yüksek performans için gerekli olduğunu göstermektedir. Başarısız olduğu düşünülen öğrencilerin ise kaygı seviyesi açısından ortalamadan ya çok yüksek ya da çok düşük kaygı taşıdıkları bulunmuştur.

Aile Tutumları: Çocuğun tüm hayatında ailenin tutumu ve değerleri son derece önemlidir. Aileleri tarafından kabul gören ve desteklenen öğrenciler, kabul görmeyen, sürekli eleştirilen ve yeteri kadar desteklenmeyen öğrencilere oranla daha yüksek başarı motivasyonuna sahiptirler.

Çalışma Yöntemi: Öğrencinin bilgi ve beceriyi kazanması için ev çalışması yapması beklenir. Öğrencinin bu çalışmalarda başarılı olması da çalışma amacının farkında olması ve çalışmasını bu doğrultuda sürdürme yeteneğine sahip olması gerekmektedir.

Peki, o zaman neler yapmak gerekir?

❖ **Çabayı görmek :** Çocuklar için asıl istenen hayatları boyunca başarılı olmaları ise öncelikle dönüp hangi alanlarda başarılı olduklarına, hangi alanlarda performanslarını yansıtmadıklarına ve bunların altlarında yatan nedenlere bakmak gerekir. Çocuğun çabasını görmezden gelmek onlara karşı yetişkinlerin yaptığı en büyük hatalardan biridir. Yetişkinler olarak öncelikle bizler çocukların çabasını görüp desteklemeli ve bu çaba üzerinden başarıyı onlarla konuşuyor ve tartışıyor olmalıyız.

❖ **Güvende hissettirmek :** Çocuklar ve biz yetişkinler için başarı

güçsüzlüklerin üzerinden gelmek demek olursa başarıya aynı anlam verilmiş olur. Bu yüzden öncelikli hedefin çocukların başarısız olduğu girişimleri, deneyimleri de utanç ya da korku hissetmeden güvenle paylaşabileceği bir aile ortamının oluşmasını sağlamaktır.

❖ **Motivasyonu desteklemek** : Başarıyı etkileyen faktörlerin başında motivasyon gelmektedir. Çocukların ve ergenlerin motivasyonu yakalayabilmeleri için kendilerinin yapabildiklerini, başarabildiklerini hissetmeleri önemlidir. Kendine güveni gelen çocuklar daha fazlasını yapabilmek adına cesaretlendirilerek gelişimlerine daha fazla katkı sağlanabilir. Bunu yaparken de çocukların anne babaları olarak kendimize dönüp sormamız gereken soru “Beklentim çocuğumun yetenekleri ve yapabilecekleri doğrultusunda mı?” olmalıdır.

❖ **Kriterleri özenle seçmek** : Yetişkinler olarak kendimize sormamız gereken sorulardan biri de “Çocuğumuzun başarısı için kriterlerimiz neler?” olmalıdır. Başarı kriteri olarak aldığımız nokta başkaları değil, çocuğun kendisi olmalıdır. Çocuk ve ergenlerde başkaları ile kıyaslama motivasyon kırıcı ve başarıyı engelleyici olmaktadır.

❖ **İlgileri fark etmek** : Anne baba olarak bazen fark etmeden kendi geçmişimizde yaşadığımız başarısızlık ya da hayal kırıklıklarını çocuklarımızın yaşamasını istemeyiz. Bazen de tam tersi kendi başarılarımızı çocuklarımızın da aynı şekilde devam ettirmesini bekleyebiliriz. Burada fark edilmesi gereken nokta çocukların ailelerinden farklı bireyler oldukları ve kendi ilgi, yetenekleri ile var olduklarını hatırlamak ve onlara bu doğrultuda yaklaşmak olacaktır. Bu yüzden, yetişkinler olarak çocuklar ve ergenlere yönelik yapacağımız en büyük iyilik onların ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerine destek olmak, ihtiyaç duydukları desteği onlara sağlamak yönünde olacaktır.

❖ **Övgü dengesini ayarlamak** : Çocuklara ve ergenlere övgü ile yaklaşırken onların davranışlarını ve başarılarını belli bir denge üzerinden takdir etmek gerekmektedir. Fazla övgü ileride çocukların o övgüye layık olmak adına kaygı yaşamalarına neden olmaktadır.

Günümüz ebeveynlerinin mutluluk ile başarıyı sık sık özdeşleştirdiğini görüyoruz. Yapılan araştırmalar ise mutluluk ve başarının dinamiklerinin farklı çalıştığını bizlere gösteriyor. Hem mutluluk için, hem de başarı için “öz-değer” ve “yeterlilik” kavramları incelendiğinde sonuçların hem dikkat çekici, hem yol gösterici olduğunu görüyoruz. Öz-değerin mutlulukla ilişkisi oldukça kuvvetli, %50. Öz-değerin başarı ile ilişkisi ise %25. Yeterlilik başarıyla %49 oranında ilişkiliyken mutlulukla ilişkisi sadece %10 (Bolat, 2019). Fransız şair ve düşünür Paul Valery şöyle demiş, “Başarı insanın istediğini elde etmesi, mutluluk ise elde ettiğini istemesidir”. Eğer amacımız gerçekten “mutlu” çocuklar yetiştirmekse ve başarıyı da sırf bu yüzden istiyorsak

yatırım yapacağımız yer öz-değer, yani “ben, ben olduğum için değerliyim” inancı olmalı. Bu inançla hareket eden birey mutluluğu yakalıyor, hayat başarısı da bir bakıma bu değil mi?

KAYNAKÇA

Bolat, Ö. (2019), “Özgüven Başarı ve Mutluluk Getirir mi?” erişim: <http://ozgurbolat.com.tr/oz-guven-basari-ve-mutluluk-getirir-mi/>

Çocuk Yetiştirmede Temel Beceriler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018

Özdoğan, B. (2001). Altı-On İki Yaşındaki Çocukların Eğitimi ve Okul Başarıları, Eğitim ve Bilim /Education and Science, Cilt/Vol.26, Sayı/No: 120, Nisan :3-7

Öztabağ, L. (1983), “Psikolojide İlk Adım” İnkılap ve Aka, İstanbul

Razon, N. (2019), “Okul Başarısını Etkileyen Faktörler” erişim: <https://www.ekipnormarazon.com/makalelerimiz/okul-ve-cocuk/okul-basarisini-etkileyen-faktorler/>